

TÝL 1. ČS. ARMÁDNÍHO SBORU V DUKELSKO-PREŠOVSKÉ OPERACI

Plukovník Josef Slabý

V sovětské vojenské vědě jsou otázky týlu řešeny v organické spojitosti s otázkami taktickými a operačními. To se také plně projevilo v organisování našich jednotek na území SSSR, neboť zároveň s výstavbou 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR, později 1. čs. samostatné brigády a konečně v roce 1944 1. čs. armádního sboru byl tvořen i týl jako organická složka našich jednotek v Sovětském svazu.

Skutečnost, že naše čs. vojenské jednotky byly organisovány na sovětském území, že byly vyzbrojeny skvělou sovětskou výzbrojí a že se naši velitelé ve výcviku a v boji opírali o sovětské služební řády a předpisy, a konečně, že naši vojáci vedli po boku Sovětské armády spravedlivou, osvobozenickou válku — to vše umožňovalo vytvoření organisace týlu jako týlu nového typu.

Vyvrcholením bojové činnosti našich jednotek v Sovětském svazu byla dukelsko-prešovská operace, která podstatným způsobem přispěla ke konečnému vítězství nad fašismem. V této operaci se čs. jednotky po boku sovětských vojsk 38. gardové armády probojovaly na československé státní území. Na tomto vítězství se do značné míry podílela úspěšná činnost týlu.

Týlu čs. sboru se dostávalo od sovětského velení mimořádné péče a pozornosti. Naše jednotky v Sovětském svazu byly přednostně zásobovány veškerým materiálem, bojovou technikou a prostředky potřebnými pro život a vedení boje a po vstupu na čs. osvobozené území i pro zásobování civilního obyvatelstva.

Tato vskutku otcovská péče se plně projevila v materiálním a technickém zabezpečení dukelsko-prešovské operace; zásoby svazků a útvarů československého sboru, vyčerpané dlouhými přesuny, byly doplněny v nejkratší době a kromě toho byly soustředěny značné zásoby munice a ostatního materiálu.

Čs. armádní sbor byl vybaven novou nejmodernější zdravotnickou výbavou a byla mu přidělena zvláštní nemocnice, která posilovala zdravotnické etapy brigád a umožňovala poskytování včasné odborné lékařské pomoci i v nejtěžších podmínkách bojů v Karpatech. V naléhavých případech zranění, vyžadujících zvláštních klinických specialistů, byla zdravotnické službě sboru frontem přidělována dopravní letadla, která umožňovala provádět odsuny přímo z bojiště do stálých nemocnic ve Lvově a v Kyjevě.

Ještě v průběhu dukelsko-prešovské operace byly čs. sboru dodány skvělé 152mm kanonové houfnice pro nově organisovaný 5. těžký dělostřelecký pluk.

V moskevských závodech bylo vyrobeno 50 000 souprav oděvu čs. vzoru pro vystrojování čs. občanů mobilisovaných později na osvobozeném území.

Týlu čs. sboru a podřízených brigád byly plně motorisovány. To vytvořilo příznivé podmínky k tomu, že v poměrně krátké době mohl být

zvládnut přesun zásob materiálních prostředků z prostoru Kamenec Podolský—Sadagura k frontě, na vzdálenost několika set kilometrů. To také umožnilo zvládnout v krátké době jednoho týdne veškeré materiální přípravy k zabezpečení dukelsko-prešovské operace.

Přednost motorisovaných týlů čs. jednotek sboru se plně projevila i během dukelsko-prešovské operace, zvláště pak po vstupu na čs. státní území, kdy zásobovací základna frontu zůstala daleko vzadu, stranou od operačního směru čs. sboru a přísuny materiálních prostředků musely být prováděny na vzdálenosti 150, 200 a i více kilometrů.

Další značnou výhodou týlu čs. sboru v SSSR byla jeho pružná organizace umožňující plnit významné poslání, které přímo nesouviselo s operací, ale vztahovalo se na pomoc obyvatelstvu osvobozeného území, k obnově hospodářského života. Organizace dále umožňovala provádět mobilisaci čs. občanů po přechodu na osvobozené území, zabezpečovat organizování dalších jednotek sboru a zásobovat civilní obyvatelstvo.

Po vstupu na čs. státní území vyhověla vojenská rada frontu žádosti velitele čs. sboru a péči frontu byl pro čs. sbor obnoven zničený železniční úsek na směru Šanok, Lupkovský průmysl, Medzilaborce, Humenné. To umožnilo přesun zásobovací základny sboru na čs. státní území do prostoru Humenné.

K dalšímu pochopení činnosti týlu čs. sboru v dukelsko-prešovské operaci je třeba seznámit čtenáře podrobněji s jeho organizací.

Organizace týlu 1. čs. armádního sboru

1. čs. armádní sbor v SSSR byl organizován jako sbor samostatný, který mohl plnit samostatně i operační úkoly. Po týlové stránce měl prvky armádního týlu a vykonával zásobování, zdravotnickou, veterinární a jinou povinnost k podřízeným brigádám a sborovým útvarům; to znamená, že byl vybaven řídicími i výkonnými orgány jednotlivých složek materiálního a technického zabezpečení. To bylo také hlavní zvláštností organizace týlu sboru.

Velitelství týlu sboru bylo organizováno takto:

- náčelník týlu sboru;
- náčelník štábu týlu sboru (zároveň zástupce náčelníka týlu sboru);
- organizační a plánovací oddělení týlu sboru;
- oddělení technického zásobování se skupinami:
 - zásobování technickým materiálem,
 - zásobování PHM;
- sborový intendant s odděleními:
 - zásobování proviantem,
 - zásobování výstrojem a vozatajským materiálem,
 - zabezpečení finančními prostředky;
- náčelníci:
 - automobilní služby,
 - zdravotnické služby,
 - veterinární služby,
 - kořistní služby;

— oddělení obranného zpravodajství.

Vzhledem k tomu, že sbor vedl vlastní finanční hospodářství a řídil spotřebu finančních prostředků a materiálu, který dávala k dispozici sovětská vláda, bylo nutné ke kontrole hospodaření s tímto materiálem organisovat polní censurní oddělení,^{*)} které podléhalo přímo veliteli sboru.

Náčelník týlu sboru měl kromě toho k dispozici

- styčného důstojníka při hlavním velitelství Sovětské armády v Moskvě pro koordinaci dodávek materiálu jednotkám sboru,
- styčného důstojníka u oddělení vojenské dopravy velitelství frontu,
- styčného důstojníka pro styk s civilními politickými úřady a pro odsun civilního obyvatelstva z přífrontového pásma.

Zřízení těchto orgánů si vynutilo zvláštní postavení týlu čs. sboru, protože armádní sbor v SSSR plnil současně funkci nejvyššího čs. týlového orgánu na území SSSR.

Další zvláštností v organisaci týlu 1. čs. armádního sboru v SSSR bylo, že některým oddělením týlu sboru byly podřízeny správy, jako na příklad

- sborovému intendantovi: správy civilních mlýnů, výroby lihovin, obuvi, správa civilních koželužen, textilních závodů,
- náčelníkovi skupiny zásobování PHM: správa pro těžbu ropy.

To si vyžádala situace po příchodu čs. sboru na osvobozené území naší republiky, protože se sbor musel zabývat čím dál více širšími hospodářskými otázkami celostátního významu.

Pro praktický výkon služby týlu byl 1. čs. sbor v SSSR plně vybaven týlovými útvarů a zařízeními k provádění materiálního a technického zabezpečení, zdravotnické a veterinární péče a k plnění ostatních týlových úkolů vyplývajících z obsluhy a péče o vojska sboru. V organizační sestavě sboru byly

- sborový automobilní prapor, v jehož rámci byly zřizovány sklady materiálních prostředků, a to zbrojní sklad, sklad PHM, sklad technického materiálu (spojovacího, ženijního a chemického), proviantní sklad, sklad výstroje a vozatajského materiálu, sklad zdravotnického a veterinárního materiálu,
- chirurgická polní pohyblivá nemocnice (CHPPN „Praha“) pro zesílení zdravotnických obvazišť brigád,
- dvě pojízdná zubní ambulatoria,
- sborová veterinární nemocnice se zálohou koní,
- sborové automobilní dílny (s organizační možností před-
sunovat do vojsk „letučku“ automobilních dílen,
- sborové zbrojní dílny,
- sborové spojovací dílny,
- sborové správkárny obuvi a výstroje,
- sborový regulační oddíl (zesílený podle situace důstojníky, poddůstojníky a mužstvem z oddílů lehce raněných),

^{*)} Název nevystihoval skutečnou činnost oddělení, která byla kontrolní.

- sborové polní pekárny, polní jatky (se stády jatečného dobytka) a polní prádelny (tyto útvary se skládaly z několika dílčích souprav, které mohly pracovat samostatně a mohly být podle situace dočasně přidělovány jednotlivým brigádám),
- kořistní oddíl,
- sklady kořistního materiálu,
- pomocná rota týlu,
- polní pokladna s oddělením sovětské státní banky.

U týlu čs. sboru v SSSR byly kromě toho

- polní pošta,
- sběrna válečných zajatců,
- oddíl lehce raněných,
- pohřební četa,
- automobilní učiliště (bylo zřízeno na území ČSR).

Po stránce pořádkové se v prostoru týlového sledu velitelství sboru rozmísťovaly

- redakce sborových časopisů,
- polní tiskárna,
- justiční úřady (polní soud, vrchní polní soud, vojenský prokurátor, vrchní vojenský prokurátor).

1. čs. armádní sbor v SSSR byl zásoben sovětskými orgány, a to základními trvalými druhy materiálu a prostředků prostřednictvím centrálních úřadů v Moskvě, spotřebním materiálem prostřednictvím týlu frontu. Měl pohyblivé zásoby materiálních prostředků ve výši stanovené vojenskou radou frontu a vedle toho stále zásoby některých druhů materiálu s určením pro budování nových jednotek ve spojitosti s mobilisací po přechodu na osvobozené území ČSR.

Jak vidět z uvedené organizační struktury, měl čs. sbor v SSSR řadu zvláštností, které vyplývaly, jak jsem již uvedl, z jeho takticko-operačního určení, dále z úkolů, pro jejichž plnění se připravoval s příchodem na osvobozené území ČSR, a také proto, že na základech čs. sboru v SSSR měla být na území naší republiky organisována 1. čs. polní armáda.

Situace týlu 1. čs. sboru před zahájením dukelsko-prešovské operace

V průběhu úspěšné ofensivy 1. ukrajinského frontu v červenci 1944 byl 1. čs. sbor i se svými týly soustředěn nejprve v prostoru severně Černovice, Kamenec Podolský, později jižně od Lvova, kde se organizoval a prováděl intenzivní výcvik. 2. čs. paradesantní brigáda byla soustředěna v Proskurov.

V době, kdy se sovětská vojska blížila k čs. státním hranicím, přesunul se 1. čs. sbor na rozkaz maršála Koněva směrem na západ a ke dni 8. 8. 1944 se soustředil jako záloha 1. ukrajinského frontu v prostoru Sambor. Týly brigád se přesunuly se svými jednotkami po silnici, týl čs. sboru zčásti po silnici, zčásti po železnici.

Během přesunu došel sboru doplněk 260 nákladních třítunových aut, kterými byla doplněna hlavně 3. čs. samostatná brigáda.

V prostoru soustředění pokračoval sbor ve zdokonalování bojového výcviku, v bojové a materiální přípravě na nastávající bojovou činnost.

Dne 4. 9. večer zahájil 1. čs. sbor na rozkaz velitele 1. ukrajinského frontu přesun z prostoru Sambor do lesů východně od Krosna, kde se soustředil po nočních úsilných přesunech do svítání dne 7. 9. 1944.

Stav výzbroje a materiálního zabezpečení svazků a útvarů sboru byl velmi dobrý. Vojska sboru měla pohyblivé zásoby materiálních prostředků; kromě toho se v palebných postaveních dělostřelectva a minometů soustřeďovala munice pro dělostřeleckou přípravu útoku.

Podle operačních směrnic velitele 38. sovětské armády ze dne 5. 9. vydal velitel 1. čs. sboru operační rozkaz, podle něhož měl 1. čs. sbor vejít do průlomu po ose Wola Jasienická, Czarnorzezi, Krosno, Wrocanka a připravit se k útoku z čáry Iwla, město Dukla, Jasionka na směrech:

3. čs. brigáda Iwla, Mszana, Wilsznia, Šarbov,
1. čs. brigáda město Dukla, Tylawa, Lodomirová.

Úkolem brigád bylo v těsné součinnosti se sousedy překročit čs. státní hranice v prostoru Šarbov a Vyšný Komárník a rozvíjet úspěch na řeku Ondavu.

Dělostřelectvo sboru zaujalo pro dělostřeleckou přípravu útoku palebná postavení v prostorech:

1. dělostřelecký pluk severovýchodně od Rzepnik,
3. dělostřelecký pluk západní část Czarnorzezi,
4. dělostřelecký pluk jižní část Odrzykon.

V průběhu 7. 9. byla organisována součinnost, prováděno instrukčně methodické školení velitelů a štábů, kontrola příprav jednotek k útoku a dokončován přísun pohonných hmot a mazadel spotřebovaných za přesunu.

Organisace týlu

K zahájení dukelsko-prešovské operace se týly čs. sboru rozmístily takto (viz schema 1):

- sborový automobilní prapor — Zyznów,
- CHPPN „Praha“ — Zyznów, nerozvinutá,
- sborový dělostřelecký sklad (částečně na zemi) — Krasna, ×
- sborový sklad PHM — les Jagonka, západně Barycz,
- sborový proviantní sklad — Barycz.

38. armáda rozvinula v prostoru Ljutcza—Domaradz specialisované nemocnice, a to

- infekční nemocnici čís. 4320 — Godowa,
- vnitřní nemocnici čís. 3592 — Ljutcza,
- nemocnici pro lehce raněné čís. 5540 — Ljutcza,
- pro zranění končetin čís. 4380 — Strzyzów,
- pro zranění hrudi a břicha čís. 4392 — Domaradz,
- pro zranění kyčlí a kolenních kloubů čís. 5148 — Zyznów,
- pro zranění hlavy a míchy čís. 4391 — Domaradz.

Na rozmístění týlu sboru měl vliv malý prostor a jeho značná nasycenost bojovou technikou svazky a útvary 38. armády. Týly sboru se rozmístily ve vojenských týlových prostorech svazků prvního sledu a v armádním týlovém prostoru.

1. čs. armádní sbor se zásoboval ze skladů frontové zásobovací základny 1. ukrajinského frontu — Lvov, později Lancut — Rzeszów.

Vykládací stanice sboru Rzeszów, později Strzyżów.

Materiální zabezpečení

Jednotky sboru měly pohyblivé zásoby munice, PHM a celkem 13 denních dávek proviantu, z toho 2 dávky záložní u muže.

Vzhledem k těžké komunikační situaci na směru Dukelský průsmyk rozhodl velitel sboru vytvořit pohyblivou zálohu hlavních druhů materiálních prostředků (munice, PHM) na autech v pohotovosti v lese severně od Zyznów.

Zdravotnické zabezpečení

Pro zdravotnické zabezpečení operace bylo předvídáno rozvinout obvazisté jedné brigády v prostoru Swierzowa Polska; obvazisté druhé brigády a CHPPN „Praha“ mít v záloze připravené k manévru na směru Dukelský průsmyk—Prešov k rozvinutí podle situace.

Závěr

Organisace týlu byla podřízena zámyslu dukelské operace velitele 38. armády. Rozdělení zásob a organisace týlu umožňovaly rychlý postup svazků sboru. Pohyblivá záloha hlavních druhů materiálu na autech vytvářela příznivé předpoklady k rychlému doplňování zásob vojskům, kdyby cesta přes Dukelský průsmyk, jak bylo správně předvídáno, nedovolovala zpětný pohyb motorových vozidel.

První období operace

Vývoj taktické situace

Po mohutné dělostřelecké přípravě vyrazila vojska 38. sovětské armády 8. 9. v 08.45 hodin k útoku a prolomila rychle hlavní pásmo obrany nepřítele.

1. čs. sbor zahájil na rozkaz velitele armády přesun do průlomu.

Současně byly do průlomu zasazeny vyšší tankové a jezdecké svazky druhého sledu armády.

Nepřítel však úporně bránil komunikační uzel na boku průlomu, Krosno; bylo nutno původně stanovenou osu přesunu čs. sboru změnit a sboru bylo určeno, aby vešel do průlomu po ose Odrzykon, Turowszowka, Swierzowa Polska, dále po východním břehu Jasiolka do prostoru Wrocanka. To mělo za následek, že 1. čs. sbor nemohl pro přesun využít poměrně dobré silnice přes Krosno a byl nucen pochodovat po úzkých horských cestách. Po nově určené ose vcházel krom toho do průlomu též 1. gardový jezdecký sbor a 25. tankový sbor a týly 101. a 67. armádního sboru.

Vzhledem k tomu se vejít čs. sboru do průlomu značně zpomalovalo.

9. 9. v 10.20 hodin, když svazky 1. čs. sboru vyrazily ke zteči:

1. čs. brigáda z prostoru jižní okraj Machnówka,

3. čs. brigáda z jižního okraje Wrocanka, provedl nepřítel silný dělostřelecký přepad, kterým oba svazky a zvláště 3. čs. brigáda, utrpěly značné ztráty.

Po zjednání dotyku s německým obranným postavením na severních okrajích lesa Dzwonicka, Grodzisko, kóta 373 pokračovaly obě brigády ve zteči.

Po těžkých bojích se 3. čs. brigáda 11. 9. zmocnila Dzwonicka, Grodzisko, Wietrzno a rozvíjela dále úspěch směrem jižním.

Do svítání 12. 9. se svazky 1. čs. sboru probíjely na čáru severní okraj Iwla, jižní okraj Teodorówka (1. čs. brigáda), jižní okraj lesa severně od Dukla (3. čs. brigáda).

Potom vedly brigády těžké boje o trig. 534, Teodorówka a město Dukla.

Organisace a činnost týlu

1. čs. armádní sbor se zásoboval ze skladů 1. ukrajinského frontu z prostoru Lvov. Přisun prováděl vlastními dopravními prostředky po frontové vojenské automobilní silnici Lvov, Przemysl a dále po armádní vojenské automobilní silnici 38 Babice, Barycz, Domaradz.

Jednotlivé brigády se zásobovaly vlastními prostředky po sborové přísunové a odsunové cestě Krosno, Swierzowa Polska, Zrečin, Machnówka, Wietrzno, město Dukla.

Munice byla dopravována prostředky sboru přímo do palebných postavení dělostřelectva.

Sborové sklady zůstaly v původních prostorech beze změny.

Jednotlivé soupravy sborových polních pekáren byly podřízeny přímo 1. a 3. brigádě.

Týly brigád byly přemisťovány podle rozkazů velitelů brigád.

Sborové polní jatky se etablovaly na městských jatkách v Krosnu, a prostředky sboru zásobovaly jednotlivé brigády čerstvým masem a uzeninami.

Svazkům bojujícím v těžkém horském terénu byla přidělena dostatečná zásoba masových konserv, aby se usnadnilo zásobování masem.

Kromě toho byly obě brigády vybaveny značnou zásobou horských soumarských sedel pro dopravu materiálních prostředků v horském nesjízdném terénu.

Zdravotnické zabezpečení

Situace, zvláště velký počet raněných u 3. brigády dne 9. 9., si vyžádala postupné rozvinutí obvazišť obou brigád v prostoru Swierzowa Polska; obě obvaziště nemohla zvládnout kritickou zdravotnickou situaci. Proto vydal velitel sboru rozkaz k rozvinutí CHPPN „Praha“ v osadě Odrzykon.

Obě obvaziště i sborová nemocnice byla uvolňována nepřetržitým odsunem do armádních nemocnic. Do tohoto odsunu byly zapojeny sborové i armádní prostředky.

Týl sboru zesílil zdravotnické prostředky brigád 15 nákladními auty (3t) a dvěma autobusy slovenských státních drah, ukořistěnými v průběhu operace.

Díky tomuto rychlému manévru vyřešil týl sboru pružně a pohotově obtížnou zdravotnickou situaci a organisováním rychlého odsunu raněných dal možnost k včasnému poskytnutí specialisované lékařské pomoci.

U sboru byl vytvořen oddíl lehce raněných („rekonvalescentů“), který dosahoval počtu přes 1000 lehce raněných důstojníků, poddůstojníků a mužstva. Těchto osob bylo podle lékařského nálezu používáno pro strážní službu v týlu, k pomocným pracím a k řízení regulace na sborových cestách.

Velení týlu

Týlový sled velitelství sboru se rozvinul postupně v Polanka, Bobrka.

Těžiště velení týlu bylo zaměřeno k nepřetržitému zásobování brigád municí, PHM a proviantem, k zdravotnickému a veterinárnímu zabezpečení.

V činnosti týlu se velmi kladně projevila změna ve velení 1. čs. sboru, provedená v prvních dnech dukelsko-prešovské operace. Nový velitel sboru, používaje svých bohatých zkušeností, vytvářel lepší podmínky pro další organizaci a činnost týlu v těžkých podmínkách karpatského terénu. Od náčelníka týlu sboru vyžadoval denně informační zprávu o materiální situaci svazků, žádal často přítomnost náčelníka týlu na velitelské pozorovatelně. Svému štábu nařizoval provádění kontrol organizace týlu. Denně sledoval počet bojových ztrát, péči o raněné vojáky, zajímal se o hygienicko-epidemiologickou situaci sboru a vydával pokyny pro zlepšení materiální péče o bojující vojska.

Druhé období operace

Vývoj taktické situace

V dalších bojích po dobytí hory a osady Hyrowa se svazkům sboru nepodařilo prolomit příčné postavení Němců na hřebetě kóta 583 Borek, trig. 696 Dania, kóta 557 a 646 a dosáhnout řeky Wisloka.

26. 9. dochází k vystřídání čs. sboru 14. sovětskou gardovou divisi a sbor se přesunul do prostoru Trziana.

V útocích na směr Tylawa, Barwínek, Komárník dosáhl určitých úspěchů; proniknout k čs. státním hranicím se mu však nepodařilo.

1. 10. dochází k přeskupení čs. sboru na směr Krajná Porubka, Krajná Bystrá, Nižný Komárník.

Po dvoudenních nepřetržitých těžkých bojích v prostoru Studený Vrch v deštivém počasí v silně rozbahnělé půdě dochází opět k zasazení čs. sboru do prostoru Svidnického sedla k útoku na Vyšný Komárník.

6. 10. se podařilo svazkům sboru překročit čs. státní hranice v prostoru Dukelského průsmyku; pak až do 17. 10. vede čs. sbor těžké boje o dobytí soutěsky západně výšiny „Obšár“. Po marných pokusech přechází do dočasné obrany v rozšířeném pásmu na Vyšná Pisaná, Medvedzie.

V době od 18. 10. do 25. 11. vedou svazky sboru těžké, vyčerpávající boje o prolomení pásma německé obrany, uzavírající východy z Dukelského průsmyku, o kótu 536 Jawira, 517 Hrabov, kóty 481, 471, 532 Obšár a 562 Jarucha.

Teprve po prolomení německé obrany na levém boku útočného pásma čs. sboru 25. 11. přešly jednotky 1. čs. brigády do pronásledování na směru Hunkovce, Ladomírová, Vislava.

Organisace a činnost týlu

Zásobování 1. čs. sboru

Na rozkaz velitele 38. armády musel týl čs. sboru uvolnit 38. armádě veškeré komunikace západně od Rymánów—Daliowa. Z těchto důvodů došlo ke změně systému přísunových a odsunových cest.

Sborová vojenská automobilní silnice byla vedena po směru Krosno, Rymanów, Rymanów Zdrój, Daliowa, Tylawa.

Prísunové cesty k brigádám:

k 1. čs. brigádě: Tylawa, Barvínek.

k 3. čs. brigádě: horská, těžko sjízdná cesta Daliowa, Zyndranowa.

Změna komunikací měla za následek reorganisaci celého systému zásobování svazků čs. sboru.

Muniční sklad a dělostřelecké dílny se přemístily do Daliowa, sklad PHM do lesa Rymanów Zdrój, sklad proviantu do Rymanów, sborové polní pekárny do Deszno, sborový automobilní prapor do Rymanów Zdrój, sborové automobilní dílny do Krosna, sborová CHPPN „Praha“ do Posada Jaśliska; sborové polní jatky zůstaly v Krosnu.

Rozmístění ostatních týlových orgánů:

týly 1. čs. brigády — Posada Jaśliska,

týly 3. čs. brigády — Jaśliska,

týly 1. čs. tankové brigády — Krolik Polski,

zdravotnické obvaziště obou brigád — Posada Jaśliska,

týlový sled velitelství sboru — Rymanów Zdrój.

Byly prováděny přípravy k vystrojování branců s příchodem na osvobozené území; veškerý výstroj byl přesunut z Kamenec Podolský železnici do Przemyśl a tamodtud auty do Klimkówka (západně Rymanów).

Koncem dukelsko-prešovské operace přešel 1. čs. armádní sbor v SSSR do materiální péče 4. ukrajinského frontu. Proto a hlavně také vzhledem ke komunikační situaci vytvořené přechodem na čs. státní území došlo k částečné reorganisaci zásobovacího systému sboru, zejména k vytvoření

— dvou přísunových zásobovacích směrů:

— k 1. čs. brigádě: Rymanów, Krajná Polana,

— k 3. čs. brigádě: Rymanów, Jaśliska, Medzilaborce, Krásný Brod, Staškovce,

— nového zásobovacího směru od 4. ukrajinského frontu Humenné, Medzilaborce, Rymanów.

Zdravotnické zabezpečení

Vynášení a vyvážení raněných z horských hřbetů po těžko sjízdných rozbahněných cestách bylo spojeno s velikými obtížemi. Ranění z bojové čáry byli vynášeni mužstvem, na větší vzdálenosti bylo k jejich vynášení používáno nosítek; nosítka byla nesena na popruzích dvěma koňmi pochodujícími za sebou. Na styku horských pěšin a nesjízdných cest s cestami sjízdnými pro auta byla podle odsunových směrů zřizována zdravotnická překladiště, na kterých byla poskytována neodkladná lékařská pomoc.

Velení týlu

Velení týlu do přechodu čs. státních hranic bylo zaměřeno především

- k plynulému doplňování zásob svazků sboru,
- k zásobování vojsk teplou stravou,
- k zlepšení situace obuvi u jednotek,
- k regulaci po nově organisovaných cestách,
- k materiálnímu vybavení 2. čs. paradesantní brigády, která byla stažena z bojů a soustředěna v Kroszenko, aby byla přepravena na území Slovenského národního povstání dopravním letectvem frontu.

Nepřetržitý boj v horském rozbahněném terénu měl za následek velmi rychlé opotřebování obuvi. Obuvnické správkárny bylo nutno doplnit dalšími obuvníky získanými u náhradního pluku a z civilního obyvatelstva. Opravená obuv byla denně dopravována brigádám k výměně za obuv poškozenou.

K dopravě teplé stravy vojskům bylo s úspěchem používáno termosů dopravovaných na horských kárách ukořistěných Němcům.

Těžiště velení týlu na čs. osvobozeném území bylo zaměřeno

- k zásobování jednotek veškerým materiálem, zvláště municí, PHM a potravinami,
- k rychlému odsunu raněných z bojiště,
- k úpravě horských cest a k řízení regulace,
- k manévru zásobami mezi jednotlivými zásobovacími směry,
- ke zřizování překladišť na styku automobilních a soumarských cest,
- k hygienické péči o bojující vojska (výměna prádla, desinfekce, ohřívadla do zákopů a p.),
- k mobilisaci, vystrojování, stravování a k materiálnímu vybavení nově mobilisovaných občanů (bylo zřízeno několik presentačních komisí; z nově mobilisovaných vystrojených vojáků byly organisovány pochodové proudy, vybavené polními kuchyněmi, které byly odesílány k výcvikovému praporům jednotlivých brigád),
- k zásobování místního obyvatelstva,
- k doplňování svazků sboru vyléčenými vojáky z oddílu lehce raněných.

Třetí období operace

Po východu z Dukelského průsmyku zahájily svazky čs. sboru dne 26. 11. pronásledování Němců k řece Ondavě. 27. 11. dosáhla 1. čs. brigáda osady Stropčín a 28. 11. obsadila 3. čs. brigáda Stropkov.

Pokus o překročení řeky Ondavy z chodu se nepodařil a vojska čs. sboru přešla dne 2. 12. na východním břehu Ondavy do obrany; 1. čs. brigáda v úseku Stročin, Duplín, 3. čs. brigáda v úseku Tisinec, Breznica. Později byl obranný úsek sboru rozšiřován dále na sever a od 23. 12. zaujala 1. čs. brigáda úsek od Ciechania po Nižní Jedlová a 3. čs. brigáda dále na jih až po Breznica.

Organisace a činnost týlu

1. čs. armádní sbor se zásoboval ze skladů 4. ukrajinského frontu. Sborová zásobovací základna zůstala v prostoru Krosno, Rymanów, Rymanów Zdrój. S oddělením vojenské dopravy 4. ukrajinského frontu bylo vedeno jednání stran obnovy železnice na směru Sanok, Lupkovský průsmyk, Humenné, kam se přesunuly též náhradní části čs. armádního sboru.

Sborová automobilní silnice: Krosno, Rymanów, Daliowa, Tylawa, Barwinek, Krajná Polana, Pstrina, Staškovce, Makovce, Velké Bukovce, Stropkov.

Odsun raněných z brigádních obvazišť a z CHPPN byl prováděn do frontových nemocnic v Humenné.

Pro těžbu z místních zdrojů byly vyčleněny tyto týlové prostory v okresech Humenné a Snina.

Sklady: 1. čs. brigády — Krajná Polana,
3. čs. brigády — Staškovce, Makovce.

Zdravotnické obvazišťe: 1. čs. brigády — Krajná Polana,
3. čs. brigády — Makovce.

CHPPN „Praha“ s oddílem lehce raněných Posada Jašliska.

Týlový sled velitelství sboru Mirola, Pstrina, později Malá Polana.

Sborová silnice byla na úseku Mirola, Pstrina, Staškovce, Makovce ve velmi špatném, nesjízdném stavu zaplavena rozvodněným potokem; doprava po tomto úseku byla prováděna korytem řeky. Péči silničního stavebního praporu 38. armády byla silnice zčásti opravena proložením kamene a dřeva a vytyčením brodů slaměnými vichy. Jinak nebylo lze v dané situaci opravu provést. Z těchto důvodů byla zřízena další automobilní silnice sboru na směru Daliowa, Medzilaborce, Krásný Brod, Makovce. Pro přísuny k 1. čs. brigádě bylo potom používáno západní cesty, k 3. čs. brigádě východní cesty. Nesjízdné rokády Krajná Polana, Makovce bylo používáno jen v nutném případě pro manévry zásobami přísunovanými k brigádám z frontových skladů.

Pro přísun materiálu k samostatným praporům využívaly brigády automobilních dopravních prostředků i na rozbahněných horských cestách. Na styku brigádních a praporečnických úseků byla zřizována překladiště samostatných praporů. Přísun byl usnadněn nepatrnou spotřebou munice. Na dopravních úsecích praporů bylo používáno hipomobilních prostředků.

Podle rozhodnutí vojenské rady 38. armády byl z přífrontového pásma proveden odsun civilního obyvatelstva za silniční příčku Medzilaborce. V týlovém prostoru zůstalo jen spolehlivé obyvatelstvo pro podniky hospodářsky důležité, jako na př. pro pilu v Krajná Polana a pro těžbu nafty v Miková.

Péči čs. sboru byla zahájena těžba nafty v Miková s kapacitou 1 t denně.

Závěr k obraně na řece Ondavě

Hlavní zvláštností organisace a činnosti týlu 1. čs. armádního sboru v obraně na řece Ondavě můžeme shrnout do těchto bodů:

- Přisuny a odsuny k oběma brigádám byly prováděny podle směrů.
- Podle stavu cest bylo používáno kombinované dopravy automobilní a hipomobilní; na styku přísunových úseků byla zřizována překladiště samostatných praporů.
- Horský terén a špatný stav cest vyžadoval širokého manévru dopravou po dvou směrech; silniční příčka Mirola, Makovce měla značný význam pro manévry zásobami přísunovanými z frontových skladů.
- Území vypálené a vyplněné ustupujícím nepřítelem neposkytovalo žádných místních zdrojů; proto bylo nutno požadovat vyhrazené prostory ve frontovém týlu.
- Lehce raněných důstojníků, poddůstojníků a mužstva z oddílů lehce raněných bylo používáno k regulaci na obou automobilních silnicích.

Špatné horské cesty a značná vzdálenost sborové zásobovací základny, frontových skladů a vyhrazených prostorů ve frontovém týlu vyžadovaly značně zvýšené spotřeby PHM.

Nebezpečí diversantů vyžadovalo zvýšené ochrany a obrany týlových objektů.

Konečně je třeba též poukázat na význam železnic v horách; železniční úsek Sanok, Lupkovský průsmyk, Humenné, později obnovený péčí 4. ukrajinského frontu, umožnil přesun sborové zásobovací základny do prostoru Humenné.

Celkový závěr

Základy týlu našich jednotek v Sovětském svazu byly tedy položeny v Buzuluku a v slavných bojích u Sokolova, Kyjeva, Rudy, Bílé Cerkve a Žaškova a v bojích v dukelsko-prešovské operaci.

Londýnská reakční Ingrova klika se marně snažila vnutit našim vojenským jednotkám v Sovětském svazu předpisy naší předmnichovské armády a starou francouzskou organizaci s celým systémem zásobování, anglický výstroj a předmnichovský platový zákon.

Proti všem rozkazům a nařízením Londýna byl týl 1. čs. armádního sboru vytvořen na principech organisace sovětského týlu a používaje materiálních zdrojů Sovětského svazu a všech předností sovětské výzbroje a techniky, řídil zásobování našich jednotek v Sovětském svazu podle sovětské vojenské vědy a sovětských válečných zkušeností.

Týl čs. armádního sboru právě proto, že byl organisován jako týl nového typu, mohl s úspěchem zabezpečit boj svazků sboru v těžkých podmínkách Karpat a ve značné vzdálenosti od frontových skladů. Při-

tom je třeba uvážit, že některých jednotek (2. čs. paradesantní brigáda, čs. smíšená letecká divize) bylo použito na jiných bojových úsecích fronty, sta kilometrů vzdálených od zásobovací základny čs. sboru.

Naznačil jsem některé zvláštnosti, které seznámí čtenáře s týlem 1. čs. armádního sboru v SSSR a s materiální stránkou bojů na Dukle. Tu je třeba si zvláště všimnout obětavé péče a pomoci sovětského pracujícího lidu, Komunistické strany Sovětského svazu, sovětské vlády a soudruha Stalina. Bez této péče a pomoci, bez sovětského zápolí, bez hrdinské práce sovětského lidu a jeho vůle zvítězit a osvobodit ujařmené národy Československa od fašistických okupantů by byla nemyslitelná úspěšná činnost týlu čs. vojenských jednotek v dukelsko-prešovské operaci.

